

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา :
กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสว่างคราม จังหวัดนครพนม
Factors Affecting the Success of the Women's Fish Processing Group: A
Case Study of Ban Tha Bo, Village No. 6, Tambon Tha Bo Songkhram,
Amphoe Si Songkhram, Nakhon Phanom Province

รุจิเรข โกมินทรชาติ

Rujirage Komintarachat

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom, University

rujirage.komintarachat@gmail.com

ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา : กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสว่างคราม จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาประสบผลสำเร็จ และเพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสว่างคราม จังหวัดนครพนม มีกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ คือ คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 5 คน สมาชิกกลุ่ม จำนวน 5 คน รวม 10 คน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) กลุ่มมีการจัดการที่ดีจากผู้นำ 2) การวางแผนงาน และมอบหมายงานที่ชัดเจนให้แก่สมาชิก 3) สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) กลุ่มมีกฎระเบียบการลงหุ้นที่ชัดเจนและสร้างความพอใจแก่สมาชิก 5) กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ 6) กลุ่มมีวัตถุดิบที่มีคุณภาพและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต 7) การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ และ 8) กลุ่มมีความซื่อสัตย์และมีจิตสำนึก และกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ จากการศึกษ พบว่า มีกระบวนการดำเนินงานดังนี้ 1) กำหนดวิธีการผลิตโดยการมีส่วนร่วม 2) การควบคุมตามหลักสุขาภิบาล 3) การบำรุงรักษาและการทำความสะอาดสถานประกอบการ 4) การสร้างระบบตลาดและการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ การปรับตัวในการขาย และ 5) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อปันผลให้กับสมาชิก

คำสำคัญ : ปัจจัยความสำเร็จ, การดำเนินงานกลุ่ม, กลุ่มสตรี, การแปรรูปอาหารจากปลา

Abstract

This qualitative research examined the factors influencing the success of the Women's Processed Fish Product Group: A Case Study of Ban Tha Bo, Village No. 6, Tha Bo Songkhram Sub-district, Si Songkhram District, Nakhon Phanom Province. The study aimed (1) to identify the factors contributing to the group's success and (2) to explore its operational processes. Ten key informants participated, including five committee members and five group members. Data were gathered through in-depth interviews and analyzed using content analysis. The results highlighted eight factors contributing to success: (1) effective leadership and management, (2) systematic planning and clear task allocation, (3) active member participation, (4) transparent regulations on capital contributions, (5) support from government agencies, (6) use of quality raw materials combined with local wisdom, (7) environmental and ecological awareness, and (8) honesty and social responsibility. The group's operational processes comprised five elements: (1) participatory decision-making in production methods, (2) compliance with sanitation standards, (3) maintenance and cleanliness of facilities, (4) establishment of marketing systems and online promotion with adaptive sales strategies, and (5) financial management through accounting for fair profit distribution.

Keywords: success factors, group operations, women's group, fish food processing

บทนำ

“สตรี” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 คำว่า “สตรี” หมายถึง ผู้หญิง หรือ เพศหญิง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ระบุว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิง แต่สตรีก็ยังคงไม่ได้รับความเท่าเทียมเหมือนเพศชายในหลาย ๆ มิติซึ่งเกิดขึ้นจากตัวสตรีเองที่ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมเรื่องเพศชายเพศหญิง หรือเกิดจากการเลือกปฏิบัติของสังคมในบางพื้นที่ ในขณะที่ผู้ชายจะมีบทบาทเป็นผู้นำของสังคม ผู้นำครอบครัว บทบาทของสตรีที่ถูกกำหนดและจำกัดอย่างเห็นได้ชัดระหว่างสองเพศ เพราะในระดับรากฐานยังไม่มี ความเข้าใจในประเด็นเพศสภาพ เพศวิถีอย่างถูกต้อง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561)

ปัจจุบันพบว่า สภาพเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติลดลง ปัญหาการว่างงาน นำไปสู่ปัญหาความยากจน จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2568 โดยสำรวจผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปี พบว่า ผู้มีงานทำ 39.39 ล้านคน ผู้ว่างงาน 0.31 ล้านคน และผู้ที่รอฤดูกาล 0.32 ล้านคน ส่วนผู้ที่อยู่นอกกำลังแรงงาน หรือผู้ที่ไม่พร้อมทำงาน 19.34 ล้านคน เช่น แม่บ้าน นักเรียน ยังเด็ก/ชรา ป่วย/พิการ เป็นต้น เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า กรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนผู้ว่างงานมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568) เมื่อพิจารณาเชื่อมโยงในอดีต บทบาทพัฒนาสตรีกับการมีงานทำ บทบาทสตรีกับงานพัฒนาชุมชนยังไม่มีมากนัก จนกระทั่งนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเห็นควรพัฒนาสตรีในทุกภูมิภาค โดยกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เปิดโอกาสให้กับสตรีได้เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีทุกคนในประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมให้เกิดการสร้างอาชีพจากกองทุน มีการรวมตัวกันในระดับชุมชนและระดับจังหวัด เป็นทั้งกลุ่มสตรีและกลุ่มแม่บ้านในการสร้างผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายทั้งเป็นอาชีพหลัก

และอาชีพเสริม (สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, 2560) ดังกล่าวนั้นรัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาสตรีไปสู่ลักษณะที่พึงประสงค์ โดยให้ความร่วมมือใน 3 ด้าน คือ คุณลักษณะส่วนตัว ชีวิต ครอบครัว และการมีส่วนร่วมในสังคมต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกระตุ้นให้สตรีมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความขยันหมั่นเพียร มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้มีลักษณะเป็นผู้ที่สามารถจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้รวมทั้งมีความรู้ในการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้แก่ตนเองและครอบครัว (กิตติสันต์ ทัตตะพันธ์, 2553)

ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่ากลุ่มสตรีในประเทศมีจำนวนมากและมีเครือข่ายอยู่มากกระจายกันออกไปตามพื้นที่และจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งในจังหวัดนครพนมนั้นมีกลุ่มสตรีที่มีชื่อเสียงและการพัฒนากลุ่มที่เข้มแข็งที่โดดเด่นอีกหนึ่งแห่งคือกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกร ผู้ว่างงาน กลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันประกอบอาชีพเพื่อเสริมรายได้ในช่วงว่างเว้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรโดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ตำบลท่าบ่อสงครามนั้นเป็นหมู่บ้านติดกับแม่น้ำสงคราม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหาปลา และขายปลาสดเป็นอาชีพหลัก จนทำให้ปลาสดเป็นของสินค้าโอท็อปที่มีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน กลุ่มเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2536 โดยการจัดการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่มเป็นไปในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีโครงสร้างการบริหารที่ยืดหยุ่น การมอบหมายหน้าที่จะขึ้นอยู่กับผู้นำ ต่อมา พ.ศ. 2540 ได้ขยายและมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น (จังหวัดนครพนม, 2567) สินค้าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการยอมรับและตลาดมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การจัดการด้านการวางแผน การจัดหาวัตถุดิบ การดำเนินงานผลิต จึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยลดข้อผิดพลาดในการทำงาน และได้สินค้าที่มีคุณภาพสู่บริโภค นอกจากนั้นการตลาด การประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม และการสนับสนุนจากหน่วยงาน ทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง โดยกฎระเบียบภายในกลุ่ม การเงินและการบัญชีที่มีความชัดเจนและมีมีส่วนร่วมของสมาชิกในการรับรู้ร่วมกันเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่ม

ในอดีตนั้นกลุ่มได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยการประสานงานของพัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวน 50,000 บาท ซึ่งมีทุนตั้งต้นที่ไม่มากนัก แต่กลุ่มสามารถดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การเสริมสร้างรายได้แก่สมาชิก และได้เป็นสินค้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ และศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาประสบความสำเร็จ
2. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาประสบความสำเร็จ
2. ได้ทราบถึงองค์ความรู้ในกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา
3. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา : กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครพนม มีวิธีการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกมาจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม จำนวน 10 คน โดยมีคุณสมบัติดังนี้ 1) อาศัยอยู่ที่บ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครพนม 2) เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ มาไม่น้อยกว่า 10 ปี 3) เป็นผู้ที่มีความรู้ และสามารถให้ข้อมูลได้ เช่น คณะกรรมการกลุ่ม และผู้ที่ริเริ่มการจัดตั้งกลุ่ม 4) เต็มใจให้ข้อมูล

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา : กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อสงคราม หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครพนม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาปัจจัยด้านการจัดการที่ทำให้ประสบความสำเร็จในประเด็นดังนี้ คือ ประกอบด้วย การจัดการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม กฎระเบียบภายในกลุ่ม การสนับสนุนภายในและภายนอก วัตถุประสงค์การผลิต และศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา ในประเด็นดังนี้ การวางแผนการผลิต การดำเนินงาน และการผลิต การตลาดและการประชาสัมพันธ์ และการเงินและการบัญชี

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ศึกษาที่เขตพื้นที่ บ้านท่าบ่อสงคราม หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครพนม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-depth Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลกลุ่มโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลกลุ่ม ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม โครงสร้างการบริหารกลุ่ม จำนวนสมาชิกวัตถุประสงค์ พื้นที่ในการผลิต ระยะเวลาในการผลิต ประเภทสินค้า แหล่งทุน ยอดจำหน่าย และการจัดสรรกำไรในการดำเนินงาน

2) ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย การจัดการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม กฎระเบียบภายในกลุ่ม การสนับสนุนภายในและภายนอก วัตถุประสงค์การผลิต

3) กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาท่าบ่อสงคราม ประกอบด้วย การวางแผนการผลิต การดำเนินงานและการผลิต การตลาดและการประชาสัมพันธ์ การเงินและการบัญชี

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการลำดับเหตุการณ์ ช่วงเวลา วิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล และความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ โดยกำหนดประเด็นการวิเคราะห์ที่ชัดเจน จากนั้นเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 10 คน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาและกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาท่าบ่อสงคราม สรุปผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม กลุ่มเริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ.2536 โดยแรกเริ่มมีสมาชิกเพียง 10 คน ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 50 คน โดยมีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนที่ว่างจากการทำงาน มาทำกิจกรรมแปรรูปอาหารจากปลา เช่น ปลาส้ม แก้วบอง และปลาร้า

สภาพแวดล้อม บริบทชุมชน การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ติดกับริมน้ำสงคราม ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจืดที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดสายหนึ่งของภาคอีสาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งน้ำที่สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปีส่วนผลิตภัณฑ์ที่ได้จากปลาในแม่น้ำสงครามเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปของจังหวัดนครพนม โดยเฉพาะที่อำเภอศรีสงคราม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่เลี้ยงวัว รับจ้าง ผู้ว่างงาน กลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันประกอบอาชีพเพื่อเสริมรายได้ในช่วงว่างเว้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้วัตถุดิบหรือปลาที่นำมาแปรรูปนั้นมีความแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากมีความสด สะอาด เนื้อดีมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีอยู่ 4 อย่างหลักๆ ได้แก่ ปลาส้มตัว ปลาส้มแผ่น ปลาส้มชิ้น และปลาส้มฟัก

ในช่วงตั้งกลุ่มแรกๆ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มได้มีการร่วมกันตั้งเป้าหมายภายในกลุ่ม คือ การมุ่งเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP และมุ่งสร้างกลุ่มให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และต่อมากลุ่มได้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อมีสินค้าหลากหลายชนิดที่กลุ่มได้ผลิตและจัดจำหน่าย ได้แก่ ปลาส้มตัว ปลาส้มแผ่น ปลาส้มชิ้น ปลาส้มฟัก สำหรับบทความวิจัยนี้ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยวิจัย ประกอบด้วย 1) ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาประสบความสำเร็จ และ 2) ได้ทราบถึงองค์ความรู้ในกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจัดการกลุ่มที่ดี ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) กลุ่มมีการจัดการกลุ่มเพื่อการดำเนินงานที่ชัดเจน เนื่องจากกลุ่มมีกระบวนการที่ควบคุมการทำงานทั้งหมดของกลุ่ม ซึ่งในช่วงเริ่มก่อตั้งกลุ่ม เป้าหมายของกลุ่ม คือ การเป็นโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) และมุ่งให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว จึงทำให้สมาชิกในกลุ่มร่วมประชุมออกความคิดเห็นวางแผนในการกันทำงานในบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันทำตามเป้าหมายของกลุ่ม คือ การร่วมแรงร่วมใจผลิตผลิตภัณฑ์ และนำสู่การจัดจำหน่ายโดยเริ่มจากไม่มากนักและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และได้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จ ซึ่งในปัจจุบันนั้นได้เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ มีการจัดการกลุ่มที่ดี ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเป็นความสัมพันธ์ที่ช่วยเหลือกันทำงาน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จที่กลุ่มได้ตั้งเป้าหมายไว้

2. การวางแผนงานที่ชัดเจนจากผู้นำ กลุ่มมีการมอบหมายหน้าที่ มีโครงสร้างการบริหารที่ยืดหยุ่น โดยการมอบหมายหน้าที่จะขึ้นอยู่กับผู้นำ ผู้นำมีการชี้แจงทุกครั้งก่อนจะทำงาน ซึ่งการมอบหมายงานในแต่ละครั้งผู้นำจะมอบหมายตามความถนัดของแต่ละบุคคล และมีการฝึก การสอนสำหรับผู้เพิ่งเริ่มทำงาน ซึ่งผู้นำยังมีหน้าที่หาวัตถุดิบในผลิตปลาส้ม มีการวางแผน เตรียมการและดำเนินงานอย่างดี โดยคำนึงทั้งความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานของผู้รับมอบหมายงาน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจนของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ ผู้นำเป็นกลไกสำคัญในการทำงาน ซึ่งการมอบหมายงานในแต่ละครั้งผู้นำจะมอบหมายตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์

3. สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น พบปะปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปราย แลกเปลี่ยน และสมาชิกยังมีส่วนร่วมในการวางแผนงานและร่วมออกแรงร่วมดำเนินงาน

ภายในกลุ่ม ร่วมตัดสินใจเลือกตั้งผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการของกลุ่ม และร่วมแสดงความคิดเห็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาสาม ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลาสามนั้นทางภาครัฐเข้ามาแนะนำในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ผลิตภัณฑ์ปลาสามที่มีรสชาติที่กลมกล่อม เนื้อแน่นและนุ่ม ปราศจากสารพิษ ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้บริโภค และยังพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Packaging) ให้เป็นที่น่าสนใจ

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์นั้นถึงว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อกลุ่มในช่วงแรก ซึ่งบรรจุภัณฑ์ดูดีสะอาด ทันสมัย น่าดึงดูดใจ แต่ทั้งนี้ ยอดขายของกลุ่มไม่ได้เพิ่มมากนัก เพราะผู้บริโภคยังซื้อแบบเดิม ทำให้เสียงบประมาณ จึงทำให้สมาชิกในกลุ่มรวมตัวกัน ประชุมหารือในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ และมีข้อตกลงว่าจะใช้แบบเดิมเพื่อลดเวลาในการผลิต และลดงบประมาณ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม ร่วมวางแผนงาน และการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจภายในกลุ่ม ซึ่งกลุ่มจะมีการประชุมหารือของความคิดเห็นสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ และจะให้สมาชิกร่วมตัดสินใจภายในกลุ่มเสมอ

4. มีกฎระเบียบ และมีวินัย จากการศึกษา พบว่า การตั้งกฎระเบียบของกลุ่มนั้นไม่เป็นลักษณะทางการหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่เรื่องของการปันผลหุ้นเท่านั้น คุณลักษณะสมาชิกในกลุ่ม คือ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน รู้จักกันมาก่อน ความใกล้ชิดเชิงเครือญาติ ทำให้เกิดเป็นความไว้วางใจและไม่เป็นทางการมากนัก เว้นแต่เรื่องการลงหุ้นของกลุ่มเท่านั้น ก่อนที่จะเข้ากลุ่มที่มีเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจน คือ 100 บาท เท่ากับ 1 หุ้น โดยสมาชิกทุกคนก่อนที่จะเข้ากลุ่มจะต้องลงหุ้นตามความต้องการและจะได้รับปันผลประจำปี ซึ่งการปันผลนั้นจะได้มาจากกำไรจากการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มซึ่งจะหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของกลุ่มเรียบร้อย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนว่า การตั้งกฎระเบียบของกลุ่มนั้นไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการลายลักษณ์อักษร แต่ที่มีจะเป็นเรื่องการลงหุ้นของกลุ่มก่อนที่จะเข้ากลุ่มที่มีเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจน เป็นการใช้ความสัมพันธ์ที่ดี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดในการอยู่ร่วมกัน

5. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า กลุ่มเคยได้รับการสนับสนุนโดยการประสานงานของพัฒนาชุมชน ในปี พ.ศ. 2540 และในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าบ่อ เพียงหน่วยงานเดียว โดยได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ และได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ในการจัดผู้สอนให้กลุ่ม ในเรื่องการผลิตเรื่องความสะอาด และเรื่องการทำบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย ซึ่งทางกลุ่มต้องการที่จะให้มีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความสามารถในการขยายตลาดในวงกว้างยังมีจำกัด รวมทั้งความรู้ตลาดออนไลน์ ระบบตลาดที่รองรับยังเป็นคนเฉพาะกลุ่มที่บริโภค

6. วัตถุดิบที่มีคุณภาพ เป็นจุดแข็งในการผลิต ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนตนเอง คือ ปลาเป็นฐานการผลิตในกลุ่มกลุ่มมีจุดเด่นในเรื่องการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และวัตถุดิบที่นำมาแปรรูปนั้นมีความแตกต่างจากที่อื่น เช่น ปลา ซึ่งทางกลุ่มได้จาก 2 แหล่ง คือ 1) แหล่งแม่น้ำในชุมชนหรือแม่น้ำสงคราม ซึ่งชาวบ้านหาได้เองเป็นจำนวนมาก 2) แหล่งจากทางภาคกลาง (บางช่วงที่การผลิตมีมาก ต้องนำเข้ามาปลาจากจากภาคกลาง) ปลาที่นำเข้ามามีลักษณะคุณภาพใกล้เคียง คือ เนื้อดี ไม่เละ สด สะอาด มีขนาดที่ไม่เล็กและไม่ใหญ่เกินไป นอกจากนั้นวัตถุดิบอื่น เช่น เกลือสมุทรหรือเกลือสินเธาว์ที่ราคาไม่สูงมาก โดยนิยมใช้เกลือสินเธาว์ ซึ่งได้จากในพื้นที่ตนเอง ตลอดจน ข้าวเหนียว กระเทียมที่ซึ่งได้จากในพื้นที่ตนเองเช่นกัน วัตถุดิบการผลิตมีราคาถูก ส่วนสำคัญ คือ ผู้นำกลุ่มจะเป็นคนเลือกและคัดสรรคุณภาพเพื่อนำมาผลิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า วัตถุดิบที่มีคุณภาพของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ กลุ่มมีวัตถุดิบที่มีคุณภาพ หาได้ง่ายในท้องถิ่น ราคาไม่สูง และยังสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตและการดูแลรักษา และวัตถุดิบที่นำมาแปรรูปนั้นมีการคัดเลือกและคัดสรรตั้งแต่ขั้นตอนแรก

7. การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยการซื้อพันธุ์ปลามาปล่อยทดแทนที่จับมา พันธุ์ปลาที่ปล่อยนั้น ได้แก่ พันธุ์ปลาตะเพียน เป็นการสร้างระบบนิเวศเพื่อการดำรงอยู่และการบริโภคการขายอย่างสมดุล และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วยการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม

8. ความซื่อสัตย์และมีจิตสำนึก กลุ่มเน้นเรื่องความสะอาดในทุก ๆ ขั้นตอนการผลิต หัวใจการผลิตคือความสะอาดเป็นหลักเพราะปลาเป็นวัตถุดิบสด และต้องเก็บรักษาอย่างถูกวิธี ตลอดจนเรื่องน้ำหนักของปลาที่ขาย ต้องมีความเที่ยงตรงต่อผู้บริโภค กลุ่มมีการคำนึงก่อนลงมือทำทุกครั้งเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด ตลอดจนการรักษาความสะอาดตั้งแต่ต้นทางเพื่อรักษาสุขภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาทำบ่อ พบว่า กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยหัวใจสำคัญคือวิธีการผลิต และการป้องกันข้อผิดพลาดจากการผลิต โดยเน้นการมีแผนงานในทุกขั้นตอน การวางแผนหน้าที่เฉพาะบุคคลจากผู้นำ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพที่ดี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางแผนการผลิต จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดวิธีการในการผลิต และสถานที่ในการผลิต คือ ศาลาหมู่บ้าน หรือ ศาลาแปรรูป เพื่อเป็นสถานที่ทำงานในการทำการผลิต ก่อนที่จะทำการผลิตผู้นำจะทำการประชุมหารือ วางแผนงานก่อนทุกครั้งเพื่อให้สินค้าที่ออกมามีคุณภาพที่ดี และทางกลุ่มจะมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการผลิต เช่น กะละมัง ถูพลาสติก ยางรัดของ ถังที่ใช้เก็บปลา กลุ่มจะคำนึงถึงกระบวนการในการผลิตจะต้องไม่พบสิ่งแปลกปลอมในผลิตภัณฑ์ และกลุ่มยังรักษาความสะอาดทุกขั้นตอนจนถึงพื้นที่ในการทำงานอีกด้วย รวมถึงกระบวนการวิเคราะห์และการตัดสินใจของผู้นำที่จะกำหนดวิธีการไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบเพื่อให้เป็นแนวทางในการบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การกำหนดวิธีการในการผลิตของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ ผู้นำเป็นคนกำหนดวิธีการในการผลิต คือจะทำการประชุมหารือ วางแผนงานก่อนที่จะลงมือ เพื่อให้สินค้าของกลุ่มออกมามีคุณภาพที่ดีและไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดกับผู้บริโภค และทางกลุ่มมีการควบคุมตามหลักสุขาภิบาลทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสม บำรุงรักษาและทำความสะอาดสถานที่ในการทำงาน ด้านบุคลากรสวมเครื่องแต่งกายที่สะอาดและเหมาะต่อการปฏิบัติงาน

2. การเตรียมวัตถุดิบ/อุปกรณ์ พบว่า การแปรรูปอาหารจากปลา ปลาเป็นปลาน้ำจืดที่นำมาหมักทั้งตัวหรือเอาเฉพาะเนื้อมาทำการผสมหรือรวมเข้ากับวัตถุดิบต่าง ๆ ที่เตรียมไว้ ได้แก่ ข้าวเหนียวนึ่งสุก กระเทียม เกลือ เครื่องปรุงรส จนทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ปลาต้มมีรสเปรี้ยว เนื้อปลานุ่ม มีกลิ่นหอม ซึ่งผู้นำจะเป็นคนที่จัดหาวัตถุดิบ อุปกรณ์ มาเตรียมไว้ให้สมาชิกในการดำเนินงาน ผู้นำจะคัดเลือกและคัดสรรคุณภาพดีมาใช้ในการผลิต เพื่อให้สินค้าของกลุ่มมีคุณภาพ การผลิตปลาต้ม เป็นการถนอมอาหารจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งปัจจุบันแพร่กระจายทำในทุกภาค และต่างมีสูตรที่แตกต่างกัน ทั้งการเลือกใช้ชนิดปลา และส่วนผสม จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ปลาต้มหลายแบบในแต่ละท้องถิ่น โดยปลาที่นิยมใช้ทำปลาต้ม คือ ปลาตะเพียน

วัตถุดิบในการทำแปรรูปปลาต้ม คือ ปลา เกลือ ข้าวเหนียวนึ่งสุก กระเทียม และส่วนผสมอื่นๆ อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต คือ ถูพลาสติก ไม้บรรจปลาที่พร้อมรับประทานแล้วไปจำหน่าย กะละมัง ไม้คลุกหรือผสมปลา ยาง ไม้รัดปากถุง จากผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่า การเตรียมวัตถุดิบ/อุปกรณ์ ของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ ผู้นำเป็นคนจัดเตรียมวัตถุดิบอุปกรณ์ ไว้ให้สมาชิกใช้ในการผลิตทุกครั้ง วัตถุดิบ อุปกรณ์ ที่ผู้นำจัดหามานั้นคัดเลือกมาอย่างดีทุกอย่าง เพื่อให้สินค้าของกลุ่มมีคุณภาพ และรสชาติที่ดีถูกปาก

3. การดำเนินงานและการผลิต พบว่า กลุ่มมีการดำเนินงานและผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีการคำนึงถึงปัจจัยในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้ที่วางแผนงานต่างๆ ให้กับสมาชิกทุกขั้นตอน และในการผลิตนั้นมีขั้นตอน คือ 1) นำปลาตะเพียน มาล้างทำความสะอาดผ่าท้องควักไส้ ขอดเกล็ดออกให้หมด แล้วล้างอีกรอบให้สะอาด 2) ให้บั้งใช้มีดตามยาวของ

ตัวปลา 4) ใช้มีดหรือสากทุบตัวปลาให้อ่อน 5) ล้างทำความสะอาดอีกครั้ง 6) นำข้าวเหนียวกับกระเทียมโขลกเตรียมไว้ 7) นำข้าวเหนียวและกระเทียมปรุงโดยใส่น้ำตาลหนึ่งช้อนชา ผงปรุงรสเพิ่มความนัวของปลาต้ม 8) นำเครื่องปรุงมาใส่ในท้องในเหงือกของปลา 9) ปั่นนวดตัวปลาให้นิ่ม ให้เครื่องเข้าไปในเนื้อปลามากที่สุด และ 10) นำปลาเรียงในกะละมังที่เตรียมไว้ โดยวางตัวปลาทับกัน วางเสร็จแล้วให้นำถาดมาปิดทับบนตัวปลา (ประมาณ 3 วันก็นำมาประกอบอาหารได้) นำปลาต้มมาบรรจุใส่ถุงที่เตรียมไว้พร้อมนำไปจำหน่าย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การดำเนินงานและการผลิตของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา บ้านท่าบ่อ ผู้นำวางแผนงานต่างๆให้กับสมาชิกเพื่อการผลิตปลามีคุณภาพ รสชาติอร่อย ในการผลิตคำนึงถึงความสะดวก ถูกสุขลักษณะเป็นสำคัญ

4. การตลาดและการประชาสัมพันธ์ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มมีการขาย ส่งออกและประชาสัมพันธ์ ทางเพจ Facebook, Line และเมื่อมีเทศกาลจะออกไปขายกันเอง โดยจัดคนไปขายในนามกลุ่ม และจะมีพ่อค้าแม่ค้าคนกลางมารับไปขายที่ตลาด ซึ่งแต่ก่อนทางกลุ่มจะออกไปงานตามงานหรือเทศกาลต่าง ๆ ของจังหวัดและต่างจังหวัด ซึ่งเป็นการขายที่ขายดีที่สุด แต่มาในปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการขายทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้นและเป็นการขายที่ขายดีที่สุดในช่วงนี้ กลุ่มจะมี Facebook ของกลุ่ม และมีการบอกต่อปากต่อปากจากสมาชิกและลูกค้าที่เคยมาซื้อไปแล้วบอกต่อกันมา นอกจากนั้นทางอำเภอศรีสงครามได้มีการจัดงานประเพณี มหกรรมเทศกาลปลาลุ่มน้ำสงคราม ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปี การจัดงานมหกรรมปลาเพื่อช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยว และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ปลาต้มทำให้เป็นที่สนใจกับนักท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การตลาดและการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มในช่วงนี้จะเน้นทางออนไลน์ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในภาวะโรคระบาดโควิดเป็นต้นมา กลุ่มมีการปรับตัวในการขาย ขายในช่องทางออนไลน์และมีลูกค้าประจำมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนฐานพ่อค้าแม่ค้าคนกลางเดิม และคนใหม่ ทำให้กลุ่มอยู่รอดได้และยังคงมียอดขายที่เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ปลาต้มยังถือว่าเป็นอาหารที่นิยมบางกลุ่ม

5. การเงินและการบัญชี จากการศึกษา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลท่าบ่อเป็นหน่วยงานเดียว ที่ให้เงินสนับสนุนกลุ่ม นอกจากนั้นเป็นเงินที่ได้มาจากสมาชิกที่ได้ลงทุนกันก่อนเข้ากลุ่ม เงินส่วนนี้ถือว่าเป็นเงินทุนของกลุ่ม เป็นทุนในการใช้จ่าย ชื่อของภายในกลุ่มเมื่อจำเป็น ในด้านการทำบัญชี จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก พบว่า เจริญญิกกลุ่มมีการทำบัญชี การจัดทำกรรับ การจ่ายเงินทุกครั้ง ตลอดจนบัญชีงบประมาณต่าง ๆ และการจัดเก็บข้อมูลทางการเงินอย่างเป็นระบบไม่ปะปน

จากศึกษาพบว่า มีการจัดสรรกำไรให้สมาชิก การปันทุกปี ซึ่งการจะได้ปันผลนั้นมาจากการที่สมาชิกทุกคนได้ลงทุนก่อนเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งการลงทุนนั้นสัดส่วน 100 บาท เท่ากับ 1 หุ้น ปันผลจะได้มาจากการขายสินค้าทางกลุ่ม ซึ่งทางผู้นำและเจริญญิกดำเนินการหักกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในกลุ่มออกก่อนแล้ว จึงนำมาเป็นปันผลให้แก่สมาชิก การปันผลสมาชิกนั้นถือเป็นการตอบแทนสมาชิกที่ร่วมกันทำงาน และมีระบบช่วยเหลือสมาชิก คือ สามารถยืมเงินของกลุ่มได้เมื่อมีความต้องการจำเป็น

สรุปผลและอภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการอภิปรายปรากฏการณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา : กรณีศึกษาบ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาบ้านท่าบ่อประสบความสำเร็จ คือ การมีผู้นำที่ดี มีการจัดกลุ่มจากผู้นำ มีการวางแผนงานที่ชัดเจน มอบหมายงานในการทำงานให้แก่สมาชิกในกลุ่ม และมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กรมการพัฒนาชุมชน (2562) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน พบว่า ผู้นำมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในวิชาชีพ สามารถถ่ายทอด และสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เป็นอย่างดี

เป้าหมายของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา คือ การมุ่งเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ซึ่งสมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการผลิตทุกขั้นตอน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมประชุมและรับฟังความคิดเห็นภายในกลุ่ม และร่วมแสดงความคิดเห็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลา จึงทำให้กลุ่มมียอดขายที่เพิ่มมากขึ้นจึงทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสนธยา ปานแก้ว (2567) ที่ได้ศึกษาบทบาทสตรีกับการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การวาดแผนที่ทางเดินชีวิต การวิเคราะห์บทบาทสตรีกับการพัฒนากลุ่มอาชีพ วิเคราะห์รายรับรายจ่ายของกลุ่มอาชีพ สามารถพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ นอกจากนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กรมการพัฒนาชุมชน (2562) ที่ได้ศึกษาในด้านปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีความสนใจจริงและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมและขับเคลื่อนโครงการ และในกระบวนการของโครงการจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ มิ่งขวัญ คงเจริญ (2553) ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ พบว่า องค์ประกอบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มี 9 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของชุมชน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในชุมชน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง การพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต ระบบทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรม ความเสมอภาคความยุติธรรมในการจัดการของชุมชน และ การสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตร่วมกัน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นทางภาครัฐร่วมแนะนำการพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ผลิตภัณฑ์ปลาสดที่มีรสชาติที่กลมกล่อม เนื้อแน่นและนุ่ม ปราศจากสารพิษปนเปื้อน ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภค และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Packaging) เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับ ชัญญา แว่นทิพย์ (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของผลิตภัณฑ์ OTOP ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและสมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ซึ่งกลุ่มมีการแสวงหางบประมาณ ช่องทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ช่องทางต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดการใช้แรงงาน ส่งเสริมให้สมาชิกเข้ารับการฝึกอบรม และไปศึกษาดูงานเพื่อเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ มาปรับใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม นอกจากนั้นผลการวิจัยสอดคล้องกับปิยฉัตร ทองแพง (2566) ที่ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาในการทำระบบบัญชีสหกิจชุมชนสตรีแปรรูปปลาบ้านดงตาดทอง ผลการศึกษาพบว่า การให้องค์ความรู้ด้านการวางระบบบัญชี ตลอดจนการจัดเก็บเอกสารข้อมูลทางการเงิน การกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบทางด้านการบัญชี การเงิน และจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ได้รับประโยชน์จากการจัดทำข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ นอกจากนี้นยังนำข้อมูลไปวางแผนในการบริหารงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จากการกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา บ้านท่าบ่อ หมู่ 6 ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอสว่างคราม จังหวัดนครพนม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มได้มีการคำนึงถึงระบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการซื้อพันธุ์ปลามาปล่อย ทดแทนพันธุ์ปลาที่ถูกจับ ตลอดจนกลุ่มมีความ

ข้อสำคัญ มีการวางแผนการทำงานแบบมีส่วนร่วมก่อนลงมือทำทุกครั้งเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการผลิตอันส่งผลต่อสุขภาวะผู้บริโภค เบญญาทิพย์ ทองคำ (2565) ได้ศึกษา ปัจจัยความสำเร็จของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนทั้ง 2 แห่ง ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในการทำงาน 2) การมีส่วนร่วม ประชาชนให้ความร่วมมือ และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน 3) การบริหารจัดการที่ดี มีระเบียบข้อบังคับที่สมาชิกร่วมกันปฏิบัติตาม และ 4) การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ทั้งการติดตามดูแลโดยสำนักงานพัฒนาชุมชน และการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐราชการ และรัฐวิสาหกิจ

2. กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาทำบ่อ กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานในเรื่องของการผลิตสินค้าอย่างเป็นขั้นเป็นตอน การคัดสรรวัตถุดิบที่ดีตั้งแต่ต้นทางเพื่อให้ผู้บริโภคพึงพอใจ ตลาดยอมรับในรสชาติและความสดใหม่ กระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ จึงทำให้กลุ่มมีชื่อเสียง และมียอดขายที่มากขึ้นจากเดิม โดยได้รับการวางแผนงานจากผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับ สุภัตรา บุญเรืองและคณะ (2559) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มธุรกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด มีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ มีการส่งเสริมการตลาด หลายช่องทางและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง มีการส่งมอบสินค้าถึงผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ทำให้สินค้ามีคุณค่าเป็นที่ต้องการของตลาดส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ ปลาต้มเป็นการถนอมอาหารจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมา สถานประกอบการที่ใช้ดำเนินการกระบวนการผลิตต้องมีขนาดเหมาะสมออกแบบและก่อสร้างให้รองรับกับการซ่อมบำรุงและการรักษาความสะอาดการผลิตได้ ในการผลิตปลาต้มของกลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลา ทำบ่อนั้น ผู้นำวางแผนงานต่างๆให้กับสมาชิก สมาชิกมีคุณลักษณะร่วม คือ การเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นเครือญาติ มีความสนใจร่วมกัน ความต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น จนเกิดความไว้วางใจในการดำเนินงานภายในกลุ่ม หัวใจหลักในการผลิต กลุ่มจะเน้นเรื่องความสะอาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดาศิลป์ เปลี่ยนละออง (2566) ที่ได้ศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งกับคนภายในชุมชนและหน่วยงานภายนอก โดยการปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง มีความเรียบง่าย สนิทสนมและความเป็นเครือญาติกัน จึงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่อย่างเสมอ สำหรับหน่วยงานภายนอกจะทำหน้าที่แจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การเติบโตอย่างมั่นคงและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนมีความสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจหมุนเวียนโดยเมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพบว่าได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนใน 3 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านเศรษฐกิจคือวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการจ้างงาน การเพิ่มการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน การเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูป ด้านสังคมมีการดึงการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมคือลดปัญหาการเกิดขยะ การพยายามอนุรักษ์น้ำ และส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมแก่คนในชุมชน จากประเด็นดังกล่าวทำให้เกิดข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะ

- 1) หน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านการวางแผนการผลิต การดำเนินการผลิต การตลาดและการประชาสัมพันธ์ และการเงินและการบัญชี เพื่อให้การดำเนินงานกลุ่มเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในวงกว้าง

3) ควรส่งเสริมให้กลุ่มสตรีแปรรูปอาหารจากปลาตระหนักรู้และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้รับการสนับสนุนพันธุ์ปลาปล่อยเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์อย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ*. กรุงเทพฯ : สถาบันการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนลุ่มมาชีพชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กิตติสันต์ ทัดตะพันธ์. (2553). *บทบาทของสตรีกับการบริหารฝึกอบรม: กรณีศึกษา นายกบริหารส่วนตำบลริมเหนืออำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่*. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จังหวัดนครพนม. (2567). *ปลาส้ม ศรีสงคราม*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2567, จาก <http://www2.nakhonphanom.go.th/otop/detail/12/data.html>
- ชัยญา แวนทิพย์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของผลิตภัณฑ์ OTOP ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายของอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 1(6), 66-67.
- ธิดาศิลป์ เปลี่ยนละออ. (2566). *บทบาทสตรีมุสลิมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนดาร์ลอ์บิดะห์*. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญญาทิพย์ ทองคำ. (2565). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในพื้นที่เขตเมือง ตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยฉัตร ทองแพง. (2566). *แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนสตรีแปรรูปปลาบ้านดงตาดทอง ตำบลโพธิ์ศรีอำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ*. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(2), 899-997.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2553). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้*. ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา ปานแก้ว. (2567). *บทบาทสตรีกับการพัฒนากลุ่มอาชีพแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและเพิ่มโอกาสกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อการสร้างรายได้ที่มั่นคง ในพื้นที่ตำบลนาเดย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา*. *วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน*, 5(2), 12-27.
- สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. (2560). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). *สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568*. กองสถิติพยากรณ์: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุภัทรา บุญเรือง, ธาดา สมาน, ปิยพงษ์ กอบบัณฑิต, และกิตติวัฒน์ จำเริญสัจย์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มธุรกิจจักสานผักตบชวาบ้านสันป่าม่วง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 2(1), 53-54.